

СВІТОВІ ОСВІТНІ ТРЕНДИ: НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
УДУ імені МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

СВІТОВІ ОСВІТНІ ТРЕНДИ: НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
присвяченої 190-річчю Університету
та 50-річчю Інституту

20–21 червня 2024 року

Київ
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова
2024

За загальною редакцією професора **В. П. СЕРГІЄНКА**

Редакційна колегія:

- В. П. Андрущенко* – член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, доктор філософських наук, професор;
- Р. Г. Драпушко* – проректор з науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарська діяльність), кандидат філософських наук, доцент;
- В. Г. Лавриненко* – проректор з міжнародних зв'язків, кандидат історичних наук, професор;
- Н. В. Марченко* – кандидат педагогічних наук, доцент;
- Шебень Володимир* – кандидат педагогічних наук, професор (Пряшевський університет, Словаччина);
- В. П. Сергієнко* – доктор педагогічних наук, професор;
- В. М. Слабко* – доктор педагогічних наук, професор;
- Г. М. Торбін* – проректор з наукової роботи, доктор фізико-математичних наук, професор;
- В. І. Федоришин* – доктор педагогічних наук, професор;
- Л. І. Гладка* – кандидат фізико-математичних наук, доцент.

С 24 **Світові освітні тренди: навчання впродовж життя в інформаційному суспільстві:** збірник мат. Міжнародної науково-практичної конф., присвяченої 190-річчю Університету та 50-річчю Інституту. – Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. – 278 с.

До збірника ввійшли матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Світові освітні тренди: навчання впродовж життя в інформаційному суспільстві”, у яких науковці розглядають актуальні питання теорії, методології та практики неперервної освіти в умовах соціальних та інформаційних змін.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі психології, педагогіки та дотичних до них наук.

Розова Т. В.,

*доктор філософських наук, професор
завідувач кафедри філософської антропології,
філософії культури та культурології
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна;*

Чорна Л. В.,

*доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Національного університету “Одеська політехніка”,
м. Одеса, Україна*

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ЕТИКИ НА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЮ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ

Сьогодні, у XXI столітті наше спілкування значно відрізняється від лінійної текстової комунікації. Сучасне суспільство активно створює, споживає та обмінюється інформацією в різноманітних формах та контекстах.

Такі зміни в комунікації призвели до розвитку цифрової гуманітаристики: міждисциплінарної галузі, яка використовує цифрові технології для дослідження та інтерпретації людської культури. Необхідно підкреслити, що витoki цифрової гуманітаристики сягають минулого століття. Її розвиток прискорився в 1940-х роках, коли з'явилися перші цифрові інструменти для обробки тексту та зображень [1]. Спочатку цифрова гуманітаристика зосереджувалася на розробці цифрових інструментів та створенні архівів та баз даних для текстів, творів мистецтва та інших матеріалів. Однак з часом вона розширилася, щоб включати в себе широкий спектр досліджень, від аналізу даних до створення віртуальної реальності [2]. Діджиталізація як переведення інформації у цифрову форму значно змінила гуманітарний ландшафт досліджень. Вона пропонує новітні методи, за допомогою яких гуманітарії проводять наукові дослідження, викладають і спілкуються. Крім того, для неї характерне створення інноваційних форм гуманітарних міждисциплінарних досліджень.

Таким чином, діджиталізацію слід розглядати крізь призму цілісності, аналізуючи її довгострокові наслідки, а не розглядаючи її виключно як технологічне досягнення. Необхідно підкреслити, що діджиталізація не є нейтральним процесом, вона вбудована у ширший культурний контекст.

Окреслимо кілька ключових наслідків діджиталізації гуманітарних наук:

а) *доступність*, коли системи управління цифровим контентом дозволили гуманітаріям створювати інтерактивні, публічні наукові роботи, включаючи електронні бібліотеки, бази даних, архіви, рукописи та колекції, що полегшило науковцям доступ до інформації та обмін нею [3];

б) *аналіз та візуалізація даних*, завдяки чому використання цифрових інструментів дозволило аналізувати та візуалізувати великі обсяги даних, що призвело до нових ідей та відкриттів [4];

в) *колаборація*, коли цифрові інструменти уможливили міждисциплінарну

наукову співпрацю в міжнародних проектах, об'єднуючи науковців з різних галузей для роботи над складними проблемами, що дозволило науковцям з різних дисциплін та інституцій працювати разом над складними проектами [4];

г) *зберігання та архівування*, завдяки чому цифрові технології полегшили збереження та архівування матеріалів культурної спадщини (рукописи, фотографії, твори мистецтва) [5].

Отже, застосування цифровізації до збереження культурної спадщини та доступу до неї принесло значні зміни у сферу гуманітаристики. Діджиталізація сприяла розробці конкретних заходів у сфері культурної спадщини, зокрема, збереженню, управлінню та доступу до культурних ресурсів. Наприклад, проєкт BYZART (Візантійське мистецтво та археологія в Європі), що мав на меті збагатити існуючі європейські колекції приблизно 75 000 новими культурними та мистецькими мультимедійними об'єктами, пов'язаними з візантійською культурною спадщиною [6]. Національний фонд гуманітарних наук США (NEH) також наголошує на важливості збереження матеріалів у різних форматах, відповідно до швидкозростаючих цифрових колекцій, щоб забезпечити їхню довготривалу та широку доступність для науковців, викладачів та широкої громадськості [7].

Таким чином, діджиталізація гуманітаристики відіграє життєво важливу роль у збереженні культурної спадщини та забезпеченні доступу до неї, використовуючи технології для захисту культурних ресурсів та підвищення їхньої доступності для майбутніх поколінь. Сьогодні інтеграція технологій у наукові, освітні та культурні практики є поширеним явищем. Вона впливає на дослідницькі методології та формує академічну активність. Так, рух "Open Scholarship" сприяє прозорому та всеосяжному поширенню знань, який охоплює різні аспекти, такі як відкритий доступ, відкриті дослідження, відкрита наука, відкриті дані, відкрита освіта та відкрита педагогіка. Відтак технології в освіті змінюють динаміку навчання, підвищуючи доступність знань [8]. В освіті цифрова трансформація має форму процесу, який використовує цифрові технології для вдосконалення освіти, покращення досвіду здобувачів вищої освіти і викладачів, створення нових моделей навчання за допомогою політики планування, партнерства та підтримки [9].

Можна констатувати, що цифровізація широко застосовується для вивчення гуманітарних дисциплін, включаючи культурну спадщину, археологію, медіа-аналіз, комп'ютерну візуалізацію, розпізнавання образів, розуміння відео і тексту, обробку природної мови і музикознавство [10]. Цифрова гуманітаристика – це міждисциплінарна галузь, яка об'єднує комп'ютерні або цифрові технології з різноманітними гуманітарними дисциплінами. Вона характеризується використанням цифрових ресурсів, ретельним вивченням їхнього практичного застосування та формулюванням нових методологій для наукових досліджень та освітніх заходів. Цифрову гуманітаристику можна визначити як еволюцію гуманітарних наук, вона акцентує увагу на міждисциплінарних комп'ютерно-інтегрованих підходах до досліджень.

Але відзначимо, що у зв'язку з діджиталізацією виникають соціальні та етичні проблеми, які охоплюють широке коло питань, що мають значний вплив як на окремих людей, так й на суспільство в цілому. У складних умовах діджиталізації гуманітаристики у сучасну епоху виникає та бурхливо розвивається цифрова етика, яка стає важливим інструментом для вирішення суспільних викликів: від боротьби з кіберзлочинністю та протидії фейковим новинам до стримування дезінформації. Так,

деякі з ключових етичних викликів, пов'язаних з діджиталізацією окреслено у роботі Ламбер Ройаккерс, Йелте Тиммер, Лінди Кул та Рині ван Ест “Соціально-етичні проблеми цифровізації” [11]. До таких викликів вони відносять:

1) *недоторканність приватного життя*, оскільки цифрові технології дозволяють збирати, зберігати та аналізувати величезні обсяги даних, що має наслідки для автономії людей та контролю над їхньою особистою інформацією;

2) *безпеку*, тому що зростаюча залежність від цифрових технологій підвищила ризик кібер-загроз і порушень безпеки, що створює проблеми для захисту конфіденційних даних;

3) *автономію свободи волі та самовизначення*, тому що оцифрування може вплинути на автономію людей, оскільки автоматизовані системи та алгоритми прийняття рішень можуть впливати на різні аспекти життя та контролювати їх;

4) *правосуддя та справедливість*, тому що використання цифрових технологій може призвести до низки питань щодо справедливості у сфері доступу до ресурсів, можливостей їх розподілу, дискримінації;

5) *гідність*, оскільки зростаюча інтеграція цифрових технологій впливає на ідентичність, стосунки та добробут людини;

6) *контроль над технологіями*, поширення яких підіймає питання про те, хто має право формувати та регулювати цифрове середовище;

7) *прозорість алгоритмів*, тому що використання алгоритмів у різних цифрових системах викликає занепокоєння щодо підзвітності цих систем, особливо у зв'язку з можливістю упередженості, дискримінації та відсутності нагляду;

8) *розподіл влади*, оскільки діджиталізація має наслідки для розподілу відповідальності між різними суб'єктами, що ставить питання про розподіл влади та впливу в цифрову епоху.

Важко не погодитися з авторами цього дослідження. Стрижнем проблеми цифрової етики ми вважаємо збереження довіри та безпеки в цифрових системах, сприяючи відповідальній поведінці. За таких умов вона буде сприяти створенню справедливої цифрової екосистеми, де користувачі є добре поінформованими та відповідальними учасниками. Тому на часі створення Кодексу цифрової етики задля вирішення етичних проблем діджиталізації гуманітарного знання. Повсюдна інтеграція штучного інтелекту, особливо завдяки навчання, в широкий спектр секторів несе з собою безліч етичних наслідків, які вимагають ретельного розгляду, оскільки ми орієнтуємося в сьогоденні та найближчому майбутньому. Розгляд цифрової етики в цьому контексті є реакцією на етичні дилеми, що виникають у зв'язку з інтеграцією цифрових технологій в сферу гуманітарних наук. Вона вимагає дослідження етичних вимірів, характерних для використання, розвитку та поширення технологій у гуманітарних сферах. Цифрова етика виконує роль морального компаса, що керує процесом розвитку і використання діджитальних технологій, забезпечуючи їх відповідність цінностям і принципам, притаманним гуманітаристиці.

Взаємозв'язок між діджиталізацією гуманітарних наук і появою цифрової етики є ключовим моментом, оскільки технології все більше проникають у людське життя, сфера етики стає нерозривно пов'язаною з цифровою сферою. Вхід штучного інтелекту до сфери гуманітарних наук представляє не лише зміну парадигми, але й нагальну потребу в переосмисленні етичних рамок у цьому складному процесі.

Діджиталізація гуманітарних наук поєднує в собі технологічний прогрес і широкий спектр гуманітаристики, вона сприяє еволюції того, як ми інтерпретуємо та

поширюємо знання. Усе це призводить до фундаментальної перебудови процесів комунікації та створення знань. Цифровізація, з одного боку, змінила дослідницькі методології, але, з іншого боку – призвела до етичних наслідків, які потребують ретельного осмислення.

Література:

1. “What Are the Digital Humanities?” *The British Academy*. 2023. URL : www.thebritishacademy.ac.uk/blog/what-are-digital-humanities.
2. Burdick Anne, et al. *Digital Humanities*. Mit. Bradford. 2012. P. 10.
3. Ma Rongqian. “Evaluating the Value of Exploratory Tools in Digital Humanities Collections and Scholarly Projects: Discussions From Researchers, Developers, and Users’ Perspectives.” *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*. Vol. 60. № 1. 2023. URL : www.semanticscholar.org/paper/c720678c3f7d1d20660e426d853303995f134bae.
4. H. Poole, D. Garwood. Interdisciplinary scholarly collaboration in data-intensive, public-funded, international digital humanities project work. Published in *Library & Information Science...* 1 July 2018. Computer Science, Linguistics. URL : <https://www.semanticscholar.org/paper/1e61d2d6ec48eee9fa7b6c7bf0efac9b158e8a28>
5. Ciaran B. Trace, Unmil Karadkar. Information management in the humanities : Scholarly processes, tools, and the construction of personal collections. Published in *J. Assoc. Inf. Sci. Technol.* 1 February 2017. History. *Journal of the Association for Information Science and Technolog.* URL : <https://www.semanticscholar.org/paper/2ee758154e99f9bc31ef0db82e8a3d565cf310f8>
6. Marsili G., and L. M. Orlandi. “Digital Humanities and Cultural Heritage Preservation: The Case of the BYZART (Byzantine Art and Archaeology on Europeana) Project”. *Studies in Digital Heritage*. Vol. 3. № 2. June 2020. P. 144-155. URL : https://www.academia.edu/47414308/Digital_Humanities_and_Cultural_Heritage_Preservation
7. Division of Preservation and Access. *The National Endowment for the Humanities*, 27 Oct. 2023. URL : www.neh.gov/divisions/preservation. Accessed on 19 Nov. 2023.
8. *What Is Open Scholarship? | Program for Open Scholarship and Education*. Accessed on 21 Nov. 2023. URL : <https://pose.open.ubc.ca/home-page/getting-started/what-is-open-scholarship>
9. Digital Transformation in Higher Education: 7 Areas for Enhancing Digital Learning.” *EDUCAUSE Review*. URL : <https://er.educause.edu/articles/2022/9/digital-transformation-in-higher-education-7-areas-for-enhancing-digital-learning>
10. Burdick, Anne E., et al. *Digital Humanities*. 2012. URL : <https://doi.org/10.7551/mitpress/9248.001.0001>
11. Royakkers, Lmm Lambèr, et al. “Societal and Ethical Issues of Digitization.” *Ethics and Information Technology*. Vol. 20. № 2. Mar. 2018. P. 127-142. URL : <https://doi.org/10.1007/s10676-018-9452-x>